

1. BÖLÜM: KÜLTÜR BÖLGELERİ

İLK KÜLTÜR MERKEZLERİ

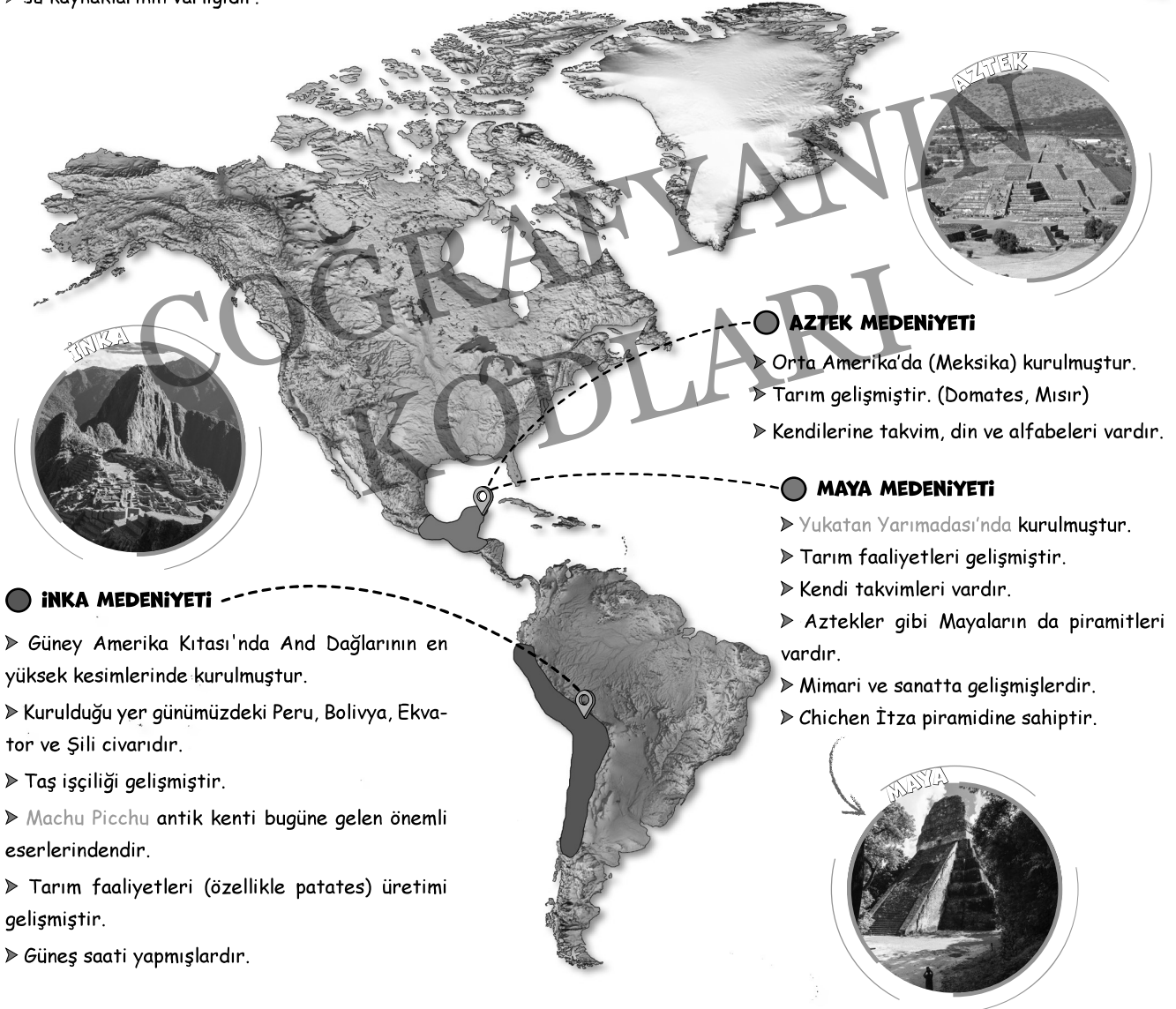
Paleolitik Çağ: İlk insanların yaşadığı dönemlerde insanlar avcılık ve toplayıcılıkla uğraşmış bundan dolayı mağara ve ağaç kovuklarında yaşamış, göçebe bir yaşam sürmüşlerdir.

Neolitik Çağ: Tarım keşfedilince insanlar tarım arazilerine yakın olmak için yerleşik hayata geçmişlerdir. İklimin iyi olduğu su kenarlarına yerleşen insanlar önce köylerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu köyler büyüyüp gelişerek şehirlere dönüşmüş ve şehirlerde medeniyetler kurulmaya başlanmıştır.

İlk yerleşmelerin ortak özellikleri;

- elverişli iklim şartlarının olması,
- verimli tarım arazilerinin bulunması,
- su kaynaklarının varlığıdır.

Kodlamalar ve Notlar

● İNKA MEDENİYETİ

- Güney Amerika Kitası'nda And Dağlarının en yüksek kesimlerinde kurulmuştur.
- Kurulduğu yer günümüzdeki Peru, Bolivya, Ekvator ve Şili civarındır.
- Taş işçiliği gelişmiştir.
- Machu Picchu antik kenti bugüne gelen önemli eserlerindedir.
- Tarım faaliyetleri (özellikle patates) üretimi gelişmiştir.
- Güneş saati yapmışlardır.

● AZTEK MEDENİYETİ

- Orta Amerika'da (Meksika) kurulmuştur.
- Tarım gelişmiştir. (Domates, Mısır)
- Kendilerine takvim, din ve alfabeleri vardır.

● MAYA MEDENİYETİ

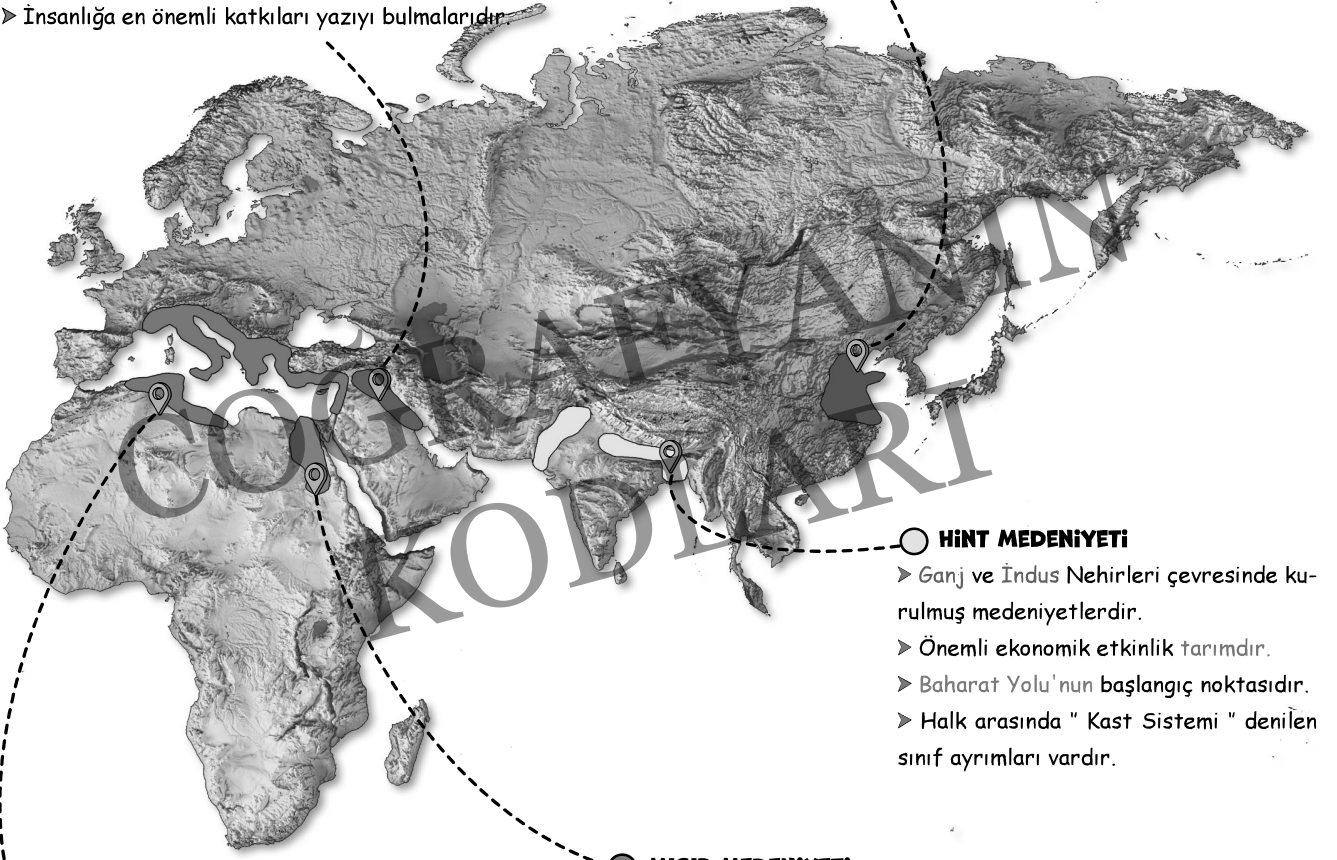
- Yukatan Yarımadası'nda kurulmuştur.
- Tarım faaliyetleri gelişmiştir.
- Kendi takvimleri vardır.
- Aztekler gibi Mayaların da piramitleri vardır.
- Mimari ve sanatta gelişmişlerdir.
- Chichen İtza piramidine sahiptir.

● MEZOPOTAMYA MEDENİYETİ

- Fırat ve Dicle Nehirleri arasındaki bölgedir.
- Bu bölgenin iklim koşulları uygundur ve bölge verimli topraklara sahiptir.
- En önemli ekonomik etkinlik tarımdır.
- Sulama kanalları yapılmış, bataklıkların kurutulması sağlanmıştır.
- Yapı malzemesi olarak kerpiç kullanılmıştır.
- Göç ve ticaret yolları üzerinde bulunduğu için istilalara uğramıştır.
- Mezopotamya medeniyetleri şunlardır: Sümer, Babil, Asur, Akad, Elamlar.
- İnsanlığa en önemli katkıları yazıyı bulmalarıdır.

● ÇİN MEDENİYETİ

- Sarırmak (Huang-Ho) ve Gökirmak (Yangtze) Nehirleri çevresinde kurulmuştur.
- En önemli ekonomik etkinlik tarımdır.
- İpek böcekçiliği tarımı önemlidir.
- İpek Yolu'nun başladığı yerdir.
- Barut, pusula, kâğıt, mürekkep gibi önemli icatları keşfetmişlerdir.
- Çin Seddi önemli eserlerinden biridir.

○ HİND MEDENİYETİ

- Ganj ve İndus Nehirleri çevresinde kurulmuş medeniyetlerdir.
- Önemli ekonomik etkinlik tarımdır.
- Baharat Yolu'nun başlangıç noktasıdır.
- Halk arasında " Kast Sistemi " denilen sınıf ayrımları vardır.

● AKDENİZ MEDENİYETİ

- Akdeniz çevresinde kurulmuşlardır.
- Tarım alanlarının yetersizliği denizcilikte gelişmelerini sağlamıştır.
- Denizcilikte gelişmeleri ticari faaliyetlerin önünü açmıştır.
- Akdeniz medeniyetleri şunlardır: İyon, Lidya, Fenike, Yunan, Roma, Girit.

● MISIR MEDENİYETİ

- Nil Nehri çevresindeki bölgede kurulmuştur.
- Çöl ve denizlerin varlığı diğer medeniyetlerle etkileşimi azaltmıştır.
- Önemli ekonomik etkinlik tarımdır.
- Nil'in aralıklarla taşması sonucunda:
  - tarla sınırlarını hesaplama çabaları matematik ve geometride ilerlemelerini sağlamıştır,
  - taşma zamanlarını belirlemek için Güneş takvimini geliştirmişlerdir.
- Tıp ve eczacılıkta gelişmişlerdir.

🌍 KÜLTÜR BÖLGELERİNİN OLUŞUMU VE DAĞILIŞI

Kültür: İnsanoğlunun maddi ve manevi olarak ürettiği, yarattığı her şeydir. Kültürün bazı özellikleri şunlardır:

- Kültür, öğrenme ile kazanılır.
- Kültür nesilden nesile aktarılır.
- Kültür zamanla değişebilir.
- Kültürün temel aktarım aracı dildir.
- Her toplumun kültürü kendine özgüdür.
- Kültür bölgelerinin oluşturulmasında dil ve din ana unsurlardır.

● BATI (AVRUPA) KÜLTÜR BÖLGESİ

- En geniş kültür bölgesidir.
- Coğrafi Keşifler ile beraber çok geniş alanlara yayılmış bir kültürdür.
- Yaygın din Hristiyanlık'tır.
- Avrupa, Kuzey Amerika, Avustralya ve Yeni Zelanda ülkelerini kapsar.

● LATİN AMERİKA KÜLTÜR BÖLGESİ

- Orta ve Güney Amerika ile Karayip Adaları'nı kapsar.
- Portekiz ve İspanya sömürgeciliğinin bu kültürün oluşmasında etkisi vardır.
- Amerika kültürüyle şekillense de kendine özgü kültürü vardır.

● AFRIKA KÜLTÜR BÖLGESİ

- Orta ve Güney Afrika'yı kapsar.
- Coğrafi şartların zorluğu kültürün bozulmasını yavaşlatmıştır. Halkın büyük kısmı kırsalda yaşayıp hayvancılıkla uğraşır.

KÜLTÜRÜ OLUŞTURAN UNSURLAR

MADDİ (SOMUT) UNSURLAR

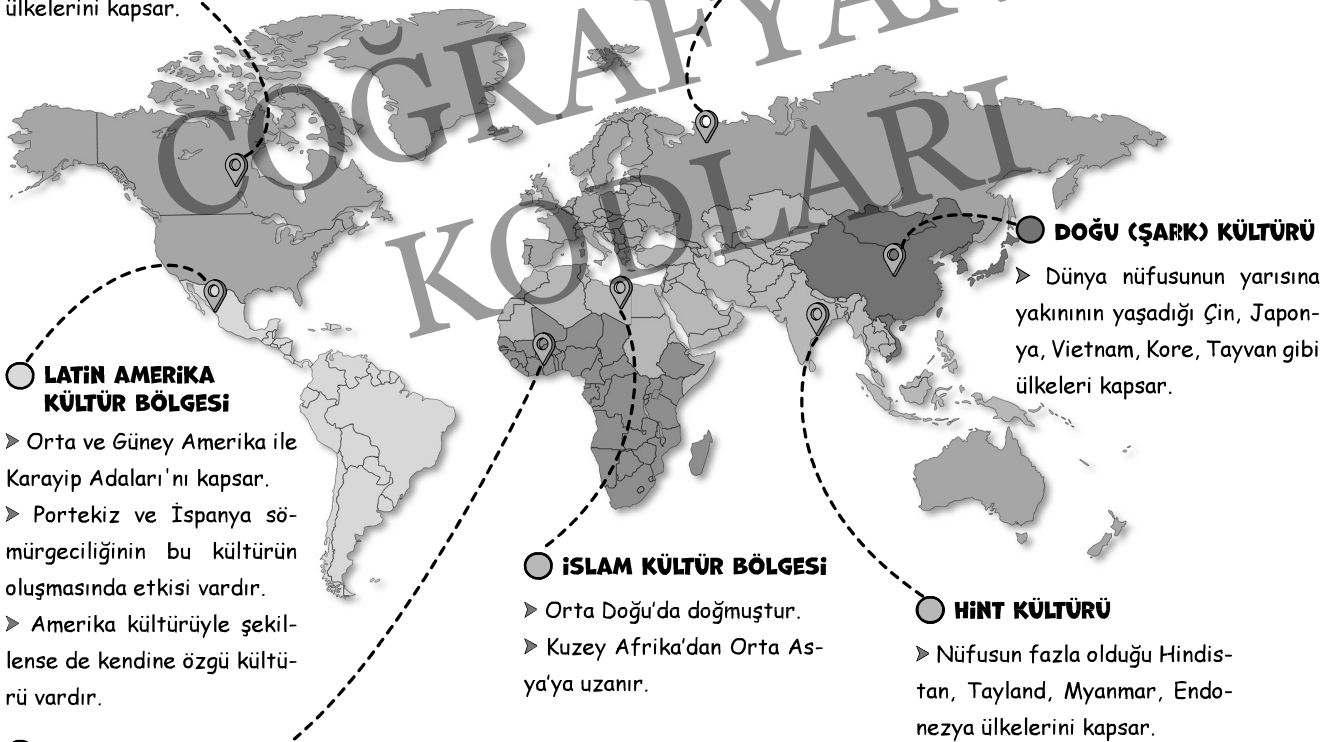
- Coğrafi Konum
- İklim Özellikleri
- Toprak
- Giyecekler
- Meskenler
- Yiyecekler

MANEVİ (SOYUT) UNSURLAR

- Dil
- Din ve İnançlar
- Hukuk Kuralları
- Ahlak Kuralları
- Örf ve Âdetler

● SLAV-RUS KÜLTÜR BÖLGESİ

- Slav dili ve kültürünün çıkış noktası Ukrayna çevresidir.
- Dinî inanışlarında Bizans kültüründen etkilenmişlerdir.
- Rus İmparatorluğu ile beraber kültürün merkezi Moskova'ya kaymıştır.

● LATİN AMERİKA KÜLTÜR BÖLGESİ

- Orta ve Güney Amerika ile Karayip Adaları'nı kapsar.
- Portekiz ve İspanya sömürgeciliğinin bu kültürün oluşmasında etkisi vardır.
- Amerika kültürüyle şekillense de kendine özgü kültürü vardır.

● AFRIKA KÜLTÜR BÖLGESİ

- Orta ve Güney Afrika'yı kapsar.
- Coğrafi şartların zorluğu kültürün bozulmasını yavaşlatmıştır. Halkın büyük kısmı kırsalda yaşayıp hayvancılıkla uğraşır.

● İSLAM KÜLTÜR BÖLGESİ

- Orta Doğu'da doğmuştur.
- Kuzey Afrika'dan Orta Asya'ya uzanır.

● SLAV-RUS KÜLTÜR BÖLGESİ

- Slav dili ve kültürünün çıkış noktası Ukrayna çevresidir.
- Dinî inanışlarında Bizans kültüründen etkilenmişlerdir.
- Rus İmparatorluğu ile beraber kültürün merkezi Moskova'ya kaymıştır.

● DOĞU (ŞARK) KÜLTÜRÜ

- Dünya nüfusunun yarısına yakınının yaşadığı Çin, Japonya, Vietnam, Kore, Tayvan gibi ülkeleri kapsar.

● HİNT KÜLTÜRÜ

- Nüfusun fazla olduğu Hindistan, Tayland, Myanmar, Endonezya ülkelerini kapsar.

PASİFİK KÜLTÜR BÖLGESİ

- Büyük Okyanus'taki Polinezya, Mikronezya, Malezya Adalarını kapsar.

Kodlamalar ve Notlar

TÜRK KÜLTÜRÜ

Türklerin Orta Asya'da yaşadığı yerin sınırları; doğuda Gobi Çölü ve Baykal Gölü'nden batıda Hazar Gölü'ne; güneyde Tanrı Dağları ve Gobi Çölü'nden kuzeyde Rusya bozkırlarına kadar uzanan sahadır.

Türk Kültürünün Özellikleri

- Türk kültür ocağı Orta Asya'dır.
- Bölgede karasal iklim hâkimdir.
- Bozkır bitki örtüsü yaygındır.
- Ekonomik faaliyet hayvancılıktır.
- Göçebe yaşam tarzı benimsenmiştir.
- Çadır, at ve demir Türk kültüründe önemlidir.
- Türkler bağımsızlıklarına düşkünlüdür.
- Kilim dokumacılığı önemlidir.
- Türklerde askerlik ayrı bir meslek değildir.

1
Aşağıda verilen ülkelerden hangisi farklı bir kültür bölgesi içinde yer alır?

- A) Norveç
- B) Kanada
- C) Arjantin
- D) Avustralya
- E) İspanya

2
İlk medeniyetlerin kurulduğu ve geliştiği yerler genel olarak akarsu kenarlarıdır.

Aşağıda verilen akarsulardan hangisinin çevresinde ilk medeniyetlerden birinin kurulduğu söylenemez?

- A) Tuna
- B) Ganj
- C) Nil
- D) İndus
- E) Gökırmak

- Kolay taşınabilir eşyalar yapmışlardır.
- Uygurlarla beraber yerleşik hayata geçilmeye başlanınca kültürde değişimler olmuştur.
- Mimari ve sanat gelişmeye başlamıştır.
- Göçler sonucunda birçok kültürle etkileşim içine girilmiştir.
- Türk kültürü en fazla İslam kültürünün etkisi altında kalmıştır.
- Orhun Kitabeleri Türkçenin ilk yazılı örnekleridir.

- Çadır kültürü mimaride kendini kubbe ve kümbetlerle göstermiştir.
- Türk kültürüne ait önemli eserlerden bazıları şunlardır
  - Mostar Köprüsü (Bosna Hersek)
  - Tac Mahal (Hindistan)
  - Şindar Medresesi (Özbekistan)
  - Kavalalı Mehmet Ali Paşa Camisi (Mısır)

1) C 2) A

Coğrafyanın Kodları

ANADOLU'NUN KÜLTÜREL ÖZELLİKLERİ

1. Paleolitik Dönem

Türkiye'de ilk yerleşmeler 10-12 bin yıl öncesine dayanır ve mağaralardan oluşur.

► Paleolitik Dönem'de Anadolu'daki yerleşmeler şunlardır: Antalya'da Karain, Beldibi, Belbaşı, Öküzini Mağaraları; Alanya'da Kadiini Mağarası ve Hatay'ın Samsatlı ilçesindeki mağara yerleşmesi ve İstanbul'daki Yarımburgaz Mağarası.

2. Neolitik Dönem

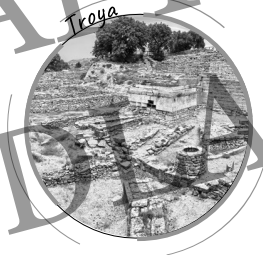
Buzul Çağı'nın sona ermesiyle avcılık ve toplayıcılık yerini tarım ve hayvancılığa bırakmış, böylelikle ilk köy yerleşmeleri ortaya çıkmıştır.

► Neolitik Dönem'de Anadolu'daki yerleşmeler şunlardır: Şanlıurfa-Göbeklitepe, Burdur-Hacılar, Konya-Çatalhöyük, Diyarbakır-Çayönü, Aksaray-Aşıklıhöyük, Karaman-Canhasan

3. Kalkolitik Dönem

Anadolu'daki köy yerleşmeleri büyüyerek kentlere dönüşmüş, fazla üretimle ticaret gelişmiş ve bakır, demir gibi madenlerin işlenmeye başlamasıyla etrafı kapalı surlarla çevrilen şehir devletleri ortaya çıkmış ve siyasi örgütlenme başlamıştır.

► Kalkolitik Dönem'de Anadolu'daki yerleşmeler şunlardır: Çorum (Alacahöyük), Denizli (Beycesultan), Çanakkale (Truva), Samsun (İkiztepe), Malatya (Aslanteppe), Mersin (Yumuktepe)

Kodlamalar ve Notlar

Önemli

Türkiye Dünya'nın en eski yerleşim alanlarından biridir. Bu durumu ortaya çıkaran özellikler;

- coğrafi konumu,
- uygun iklim koşulları,
- verimli toprakları,
- çevresine göre zengin su kaynaklarıdır.

Anadolu'daki ilk yerleşmeler genelde Göller Yöresi'nde toplanmıştır. Bunda Torosların karstik yapısı ve o dönemde bölgede bulunan ormanların avcılık için kullanılması etkili olmuştur.

○ Lidyalılar

- Lidya Medeniyeti Gediz ve Küçük Menderes Nehirleri çevresinde kurulmuştur.
- Manisa'daki Sardes şehri başkenttir.
- Basra Körfezi'nde Susa şehrinde Sardeş şehrine kadar uzanan Kral Yolu'nu yapmışlardır.
- İlk madenî parayı kullanmışlardır.

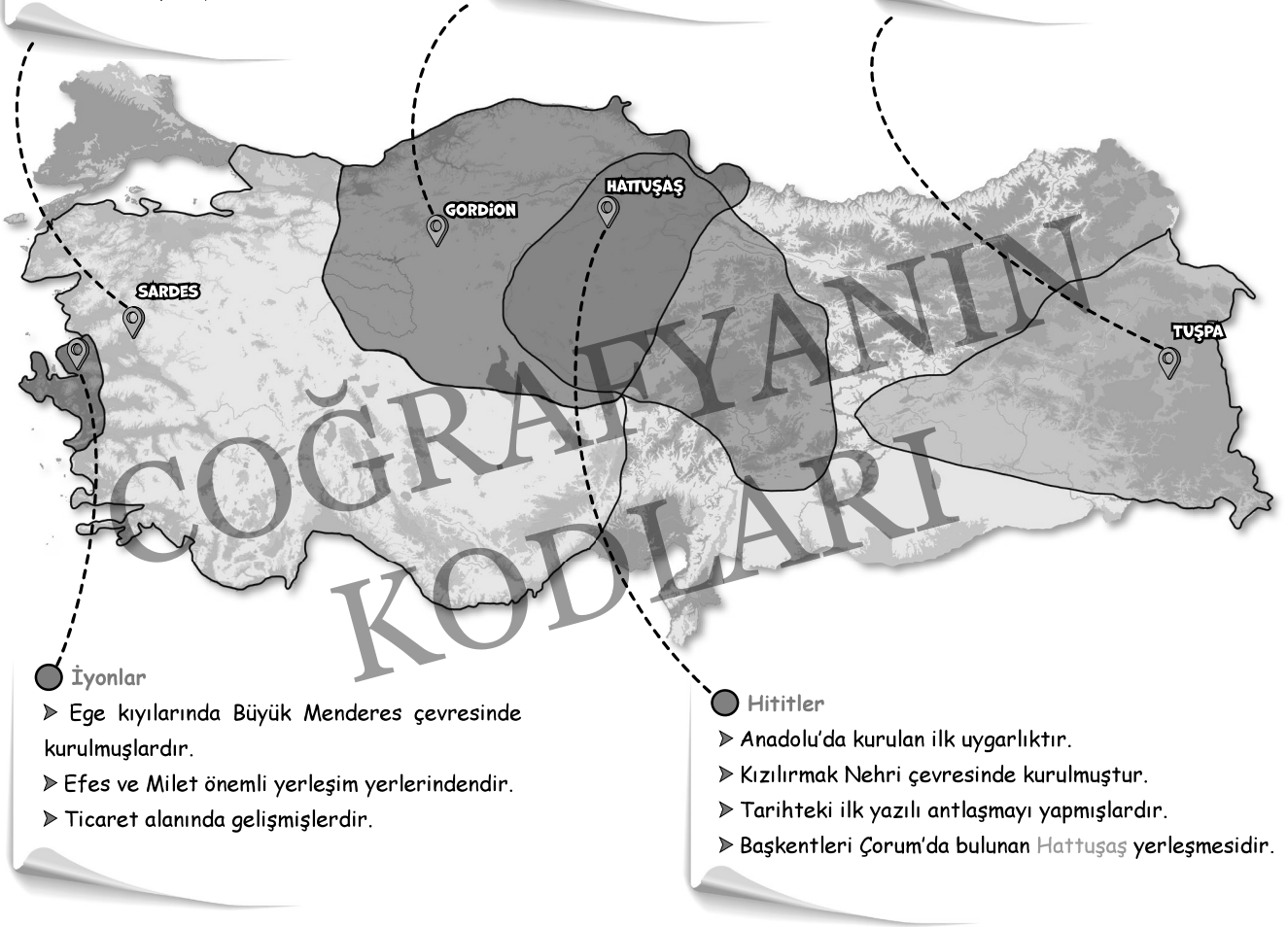
● Frigler

- Ankara yakınlarındaki Gordion başkentleridir.
- Tarım ve hayvancılıkla uğraşmışlardır.

● Urartular

- Başkentleri Van Tuşpa'dır.
- Tarım, madencilik ve hayvancılık yapmışlardır.

ANADOLU'DA İLK ÇAĞ YERLEŞMELERİ

● İyonlar

- Ege kıyılarında Büyük Menderes çevresinde kurulmuşlardır.
- Efes ve Milet önemli yerleşim yerlerindedir.
- Ticaret alanında gelişmişlerdir.

● Hititler

- Anadolu'da kurulan ilk uygarlıktır.
- Kızılırmak Nehri çevresinde kurulmuştur.
- Tarihteki ilk yazılı antlaşmayı yapmışlardır.
- Başkentleri Çorum'da bulunan Hattuşaş yerleşmesidir.

İlk Çağ sonrasında da Anadolu toprakları bulunduğu coğrafi konumun etkisiyle sürekli olarak güçlü devletlerin merkezi olmuştur. Anadolu topraklarına hâkim olmuş ve birçok eser bırakmış imparatorluklardan biri de Roma İmparatorluğu'dur. Roma İmparatorluğu sonrasında Roma'nın devamı niteliğinde olan Bizans İmparatorluğu da Anadolu'da etkisini göstermiştir. Türklerin Orta Asya'dan gelen seferleriyle Beylikler Dönemi hâkimiyeti ve Selçuklu hâkimiyetleri başlamıştır. Tüm bunlar sonrasında Anadolu'nun hâkimiyeti Osmanlı İmparatorluğu'na geçmiştir. Osmanlı Dönemi'nde özellikle başkentler başta olmak üzere Anadolu'da önemli eserler oluşturulmuştur. Anadolu'da iklim zenginliği, verimli tarım arazilerinin varlığı gibi nedenlerle sürekli farklı devletler hüküm sürmüştür. Tüm bunlar Anadolu'nun zengin bir kültüre sahip olmasının önünü açmıştır.